

IN MEMORIAM

Stanford M. Lyman

1933.–2003.

4. ožujka 2003. u ranim jutarnjim satima, poslije kraće i teške bolesti, umro je Stanford M. Lyman, profesor sociologije na Florida Atlantic University, SAD. Stanford Lyman bio je čest posjetitelj Hrvatske, prijateljevaio je s nekolicinom kolega sociologa iz naše sredine, a naročito je bio aktivan u radu Poslijediplomskoga središta i Međunarodnoga središta hrvatskih sveučilišta u Dubrovniku, u radu kursa *Social Structures and Institutions*, koji se već godinama tamo održava. Zajedno s kolegom i prijateljem Arthurom J. Vidichem, s New School for Social Research u New York Cityju, bio je zapravo i jedan od osnivača toga kursa, koji je nastao na inicijativu profesora Ivana Kuvačića s Odsjeka za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu polovinom 80-ih godina.

Stanford M. Lyman bio je osoba velike energije, životno zainteresiran za društvene znanosti, čime se zapravo jedino i bavio. Njegov je opus ogroman – tijekom života objavio je samostalno ili u koautorstvu 22 knjige (neke i u više izdanja, neke objavljene na više jezika, a 6 knjiga bilo je u vrijeme smrti pripremljeno za tisak), preko 100 znanstvenih i stručnih radova, te više od 150 ostalih radova. Naslovi nekih knjiga sami govore o interesima autora: *The Oriental in North America* (1962), *The Asian in the West* (1970), *The Black American in Sociological Thought: a Failure of Perspective* (1972), *Chinese Americans* (1974), *The Asian in North America* (1977), *The Seven Deadly Sins: Society and Evil* (1978, 1989), *Chinatown and Little Tokyo* (1986), *Civilization: Contents, Discontents, Malcontents, and Other Essays in Social Theory* (1990), *Militarism, Imperialism, and Racial Accommodation: an Analysis and Interpretation of the Early Writings of Robert E. Park* (1992), *Color, Culture, Civilization: Race and Minority Issues in American Society* (1994), *NATO and Germany: a Study in the Sociology of Supranational Relations* (1995), *Postmodernism and a Sociology of the Absurd and Other Essays on the "Nouvelle Vogue" in American Social Science* (1997). Naslovi nekih knjiga koje se nalaze u tisku također govore o znanstvenim interesima Stanforda M. Lymana – *Lost Tribes and Other Missing Jews: A study in Religious Myth and Ethnohistorical Sociology*; *Justice, Equality, and the Public Philosophy: an Analysis and Interpretation of the "Sociological Jurisprudence" of Jacobus tenBroek*; *Evolutionist, Slavocrat, and Sociologist of Agriculture: Selected Papers of Joseph Leconte*. Bio je član 20 stručnih i znanstvenih profesionalnih udruženja, održao više od 500 javnih predavanja na sveučilištima širom svijeta te u 7 navrata boravio na različitim specijalizacijama – od Engleske, do Kine, Japana i Južne Afrike.

Profesor Lyman diplomirao je 1955. iz društvenih znanosti na University of California, Berkeley, 1957. stekao je na tom sveučilištu stupanj magistra iz društvenih znanosti, a 1961. na tom je sveučilištu doktorirao, s tezom *The Structure of Chinese Society in Nineteenth Century America*. Njegova je karijera izuzetno impresivna – započeo ju je 1955. godine kao predavač na University of California u Berkeleyu te docent na Department of Anthropology and Sociology na University of British Columbia, Vancouver. 1963. postaje pročelnikom na Department of Liberal Arts na University of California Extension, Berkeley, dok 1965.–1967. provodi kao gostujući profesor na University of California, Department of Sociology, u Davisu. Karijeru nastavlja kao izvanredni profesor na Department of Sociology, University of Nevada, Reno, a u periodu 1970. – 1972. postaje zamjenikom pročelnika na Department of Sociology, University of California u San Diegu. Duži period života (1970. – 1985.) Stanford M. Lyman proveo je na New School for Social Research (The Graduate Faculty) u New York

Cityju, a 1985. odlučio je nastaviti profesionalnu karijeru na Florida Atlantic University, Boca Raton, osvojivši u velikoj konkurenciji ugledno istraživačko-predavačko mjesto Robert J. Morrow, Eminent Scholar and Professor in Social Sciences na Florida Atlantic University u Boca Ratonu, Florida. Ondje je preranom smrću završio svoj životni opus.

Stanford Lyman za života je dobio 14 nagrada za objavljene knjige (samostalne ili u koautorstvu), tako i za knjigu *American Sociology: Worldly Rejections of Religion and Their Directions* (1988; u suautorstvu s Arthurom Vidichem). Ona je prevedena i u nas, no zbog nezainteresiranosti izdavača nikada nije objavljena (!). Kada spominjemo nagrade, valja napomenuti da je Lyman osvojio više od 15 nagrada i u svojem predavačkom statusu – kao najuspješniji predavač na različitim sveučilištima. Nije nam poznat znanstvenik u društvenim znanostima koji je za života dobio toliko nagrada za svoja objavljena djela, a naročito za svoju predavačku aktivnost!

Stanforda (kojega prijatelji zovu i Stan) prvi sam put upoznao u jesen 1982. kao profesora na New School for Social Research u New York Cityju, gdje sam boravio kao Fulbrightov stipendist. Naš je susret bio od samog početka srdačan i pun međusobnog poštovanja, razumijevanja i prijateljsko-stručnog nadopunjavanja. Kada sam se prvi put pojavio na vratima njegova ureda na fakultetu, vidjevši me, srdačno je uzviknuo, pokušavajući proniknuti u tajne ispravnog izgovora mog prezimena: “Mora biti da ste Vi profesor Čaldarović...”. I tako je započelo dugo prijateljstvo. Stanford je satima znao pričati o svim mogućim problemima, autorima, aspektima; nevjerojatna je bila njegova “sociološka imaginacija” i energija kojom je zapljuskivao svoju okolinu. Živeći kao samac, posvetio se svojoj jedinoj ljubavi – znanosti, struci, knjigama, pisanju, i naročito predavanjima.

Objavljeni opus pokazuje koliko je bio vrijedan, uporan i temeljit. Njegove su knjige mnogobrojne i zaslužile bi detaljan osvrt, za što će, nadam se, biti prilike poslije, u široj sociološkoj zajednici. U svojem je životu surađivao s mnogim poznatim imenima iz područja društvenih znanosti, podučavali su ga mnogi poznati autori. Potekavši iz trgovačke obitelji porijeklom iz Rusije (otac je imao prodavaonicu u blizini Kineske četvrti u San Franciscu, a dijelom je zbog svojega socijalnog statusa silno želio da mu djeca ostvare akademske karijere – pa tako i ime Stanford vuče korijen od imena uglednog američkog sveučilišta...), Stan je djetinjstvo proveo na ulicama San Francisca. Upravo se ondje upoznao s kulturnim bogatstvom i kozmopolitskim karakterom suvremenoga grada i društva tadašnje Amerike. Osobito se interesirao za probleme manjina (i sam je bio, u neku ruku, predstavnikom manjine), posebno za aspekte života Amerikanaca porijeklom s Dalekog istoka (američki Japanci, Kinezi). U svojim analizama nije se ograničavao samo na akademsko iznošenje stavova – analizirao je često i vrlo teške momente u povijesti svoje zemlje, Amerike, pa je tako kritički prikazao period oštrog odnosa američkih vlasti prema američkim Japancima u vrijeme Drugog svjetskog rata.

Stanford je kao predavač gostovao i na Filozofskom fakultetu u Zagrebu – kao i u nekim drugim gradovima Hrvatske i njezine okolice – u Zadru, Splitu, Sarajevu, Beogradu... Mnogi će se kolege zasigurno sjetiti njegovih životnih i temperamentnih predavanja u dvorani Filozofskog fakulteta u Zagrebu ili u Klubu sveučilišnih nastavnika u današnjoj Hebrangovoj ulici, a neki od nas, koji smo česti učesnici u radu Međunarodnoga središta poslijediplomskih studija u Dubrovniku i njegovih predavanja, rasprava i komentara. Jer Stan je bio vrlo zahvalan učesnik u svim raspravama – o svemu je imao svoje mišljenje, dobro dokumentirano ogromnom akribijom podataka, kategorijama i nataloženim znanjem kroz godine rada, pisanja, razgovaranja i istraživanja.

Naš posljednji susret dogodio se kasne jeseni 2000. u Boca Ratonu, poslije predavanja koje sam održao na njegovom fakultetu kada smo – kako priliči dobrim običajima – otišli na ručak u obližnji restoran. U ugodnu smo ambijentu zajedno proveli nekoliko sati čavrljajući i planirajući daljnje susrete, kurseve, posjete i razglabajući kako li bi to budućnost mogla izgledati.

dati. Nažalost, bio je to i naš posljednji susret, iako baš ništa nije nagovještavalo da će neiscrpna Stanova energija i njegov život biti dovedeni u pitanje kobnom bolešću. Za one koji su ga poznavali ostaju uspomene, a meni posebno dragi trenutci koje smo proveli zajedno – u Zagrebu, New York Cityju, u Sarasoti, Boca Ratonu, Dubrovniku, u selu Gata s I. Kuvaićem, u Splitu, u Southamptonu na Long Islandu s Arthurom J. Vidichem i njegovom obitelji, u Baltimoreu na sociološkom savjetovanju... tko zna koliko je još moglo biti prilika za susrete, razgovore i prijateljsko čavrljanje. Njegov veseo lik uvijek će me podsjećati na razne zanimljive događaje o kojima mi je sam pričao, kakav je na primjer bio i onaj kada se, poslije dužeg razmišljanja, iz Kalifornije, na nagovor prijatelja Arthura Vidicha, odlučio preseliti u New York City, na ugledno sveučilište New School for Social Research. Stanford je razmišljao i o životu punu opasnosti u New Yorku u odnosu na relativan mir San Franciscsa, pa je odgađao svoje preseljenje. No, Vidich je bio uvjeren u sigurnost života, u što je i sam sebe, a i druge (mene, osobno na primjer) u mnogo navrata uvjeravao. Ali, Stanford je imao smolu: treći dan od useljenja u svoj stan u ulici Spring, u donjem Manhattanu, doživio je orobljavanje stila *push-in!*... Ili, da se prisjetim dugih noćnih rasprava koje su se odvijale na kolegiju *Dissertation Seminar*, ponedjeljkom navečer na New School for Social Research na Petoj aveniji u New Yorku, gdje su profesori Lyman i Vidich vodili zanimljive i instruktivne dijaloge s potencijalnim doktorantskim kandidatima. Ili, njegove kuće u Boca Ratomu, koja je bila namjenski posebno preuređena za njegove potrebe, koje su se sastojale u nagomilavanju knjiga. Svi su zidovi i svi mogući prazni prostori bili ispunjeni knjigama. Na ulazu se pak posjetitelj suočio s posebnom policom na kojoj su posebno mjesto zauzimale njegove knjige. Kada se bio odlučio preseliti u Floridu, dao je preurediti novokupljenu kuću prema svojim potrebama. Ili, da se prisjetim njegova pažljiva prijateljskog gesta kada je u predgovoru svojoj knjizi *NATO and Germany* iz 1995. spomenuo zabrinuto i sa simpatijom sve svoje prijatelje u Hrvatskoj koji su bili tada izloženi strahotama rata ili... našeg zajedničkog putovanja od Zagreba do Dubrovnika i mnogobrojnih razgovora... ili pak nekih drugih zgoda. No, to ostaje u *privatnim zbirkama* uspomena, sa skrivenim privatnim značenjima.

Smrću Stanforda M. Lymana svjetska je sociologija izgubila vrlo važna autora, čije će djelo tek biti ozbiljnije proučavano u dekadama koje slijede, a mnogi prijatelji širom svijeta, pa i oni u Hrvatskoj, dobrog prijatelja i znanca, vrsnog sociologa i nezaboravnog *karaktera*. Neka mu je vječna slava!

Ognjen Čaldarović